

No. _____

สมุดประจำตัวผู้ป่วยที่ได้รับการปลูกถ่ายอวัยวะ

ชื่อ _____ นามสกุล _____

เลขประจำตัวผู้ป่วย (H.N.) _____ - _____

ประวัติแพ้ยา _____



(แผ่นพลาสติกไว้สอดบัตรยา)

INSERT DRUG CARD

ความรู้และข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ยากดภูมิต้านทาน

ผู้ป่วยที่ได้รับการปลูกถ่ายอวัยวะ จะได้รับยากดภูมิต้านทานไปตลอดชีวิตเพื่อกดระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ดังนั้นผู้ป่วยควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับยากดภูมิต้านทานและยาอื่นๆที่ได้รับเพื่อประสิทธิภาพที่ดีในการรักษา



จุดประสงค์ของการใช้ยากดภูมิต้านทาน

ยาจะออกฤทธิ์กดภูมิคุ้มกันของร่างกายไม่ให้ต่อต้าน (ปฏิเสธ) อวัยวะใหม่ที่ได้รับ โดยขนาดยาที่เหมาะสมจะทำให้ผู้ป่วยที่ได้รับการปลูกถ่ายอยู่กับผู้ป่วยได้เป็นระยะเวลาอันยาวนานในทางตรงกันข้าม หากได้รับขนาดยาที่สูงเกินไป จนภูมิคุ้มกันของผู้ป่วยลดต่ำลงมากจนเกิดภาวะติดเชื้อได้ง่าย

ความสำคัญของการรับประทานยาอย่างสม่ำเสมอ

หากผู้ป่วยไม่ได้รับยาในขนาดที่ถูกต้อง เหมาะสม ระดับยากดภูมิต้านทานในเลือดจะเปลี่ยนแปลงจนทำให้เกิดอันตรายต่อผู้ป่วยได้ เช่น ในกรณีที่ระดับยาน้อยเกินไปจะทำให้เกิดภาวะปฏิเสธอวัยวะ ในขณะที่ระดับยาที่สูงเกินไปจะทำให้เสี่ยงต่อภาวะติดเชื้อต่างๆ ดังนั้นผู้ป่วยไม่ควร **ปรับขนาดยาเอง รับประทานยาไม่ตรงเวลา หรือลืมรับประทานยา เปลี่ยนชนิดของยากดภูมิต้านทานเอง**



การติดตามระดับยาในเลือด

ผู้ป่วยที่รับประทานยาไซโคลสปอริน (cyclosporine), ทาโคลิมีส (tacrolimus) หรือ ซิโลลิมีส (sirolimus) แพทย์จะสั่งตรวจวัดระดับยาในเลือดเพื่อพิจารณาที่เหมาะสมให้กับผู้ป่วย เวลาที่มาทำการเจาะวัดระดับยามีความสำคัญมาก **ผู้ป่วยควรมาเจาะเลือดโดยตรงตามเวลาที่กำหนดและไม่ควรมาทำการเจาะเลือดคลาดเคลื่อนเกิน 15-30 นาที**

โดยทั่วไปจะวัดระดับยาต่ำสุด คือ การเจาะเลือด ก่อนรับประทานยากดภูมิต้านทานมื้อถัดไป เช่น หากรับประทานยาเวลา 19.00 น. และเตรียมรับประทานยามื้อถัดไปเวลา 7.00 น. ท่านควรเจาะเลือดเวลา 7.00 น. คลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน 15-30 นาที



หลังจากเจาะเลือดเสร็จจึงรับประทานยากดภูมิต้านทานในเวลา 7.00 น.

สำหรับผู้ที่ใช้ยาไซโคลสปอรินแพทย์อาจให้เจาะเลือด หลังรับประทานยา 2 ชั่วโมง เช่น หากรับประทานยากดภูมิต้านทานเวลา 7.00 น. ควรเจาะเลือดเวลา 9.00 น.

การเก็บรักษา

ยากดภูมิต้านทานส่วนใหญ่สามารถ **เก็บที่อุณหภูมิห้อง ที่ไม่ถูกแสงสว่าง ความร้อน หรือความชื้น ยกเว้น** ยาไซโลลิมีส (sirolimus) ชนิดน้ำต้องเก็บในตู้เย็น 2-8 องศาเซลเซียส



ยาที่บรรจุอยู่ในแผงยา **ไม่ควรแกะเม็ดยาออกมาจากแผงหากยังไม่ได้รับประทาน** เพราะแสงและความชื้นอาจทำให้เสื่อมคุณภาพได้



กรณีมีแพทย์ท่านอื่นสั่งให้ท่านรับประทานยาชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้น

เนื่องจากยาบางชนิดสามารถเกิดปฏิกิริยากับยากดภูมิต้านทาน หรือที่เรียกว่า “ยาตีกัน” ทำให้ระดับยากดภูมิต้านทานเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นหรือลดลง ได้ ดังนั้น **ผู้ป่วยควรแจ้งให้แพทย์ พยาบาลหรือเภสัชกรทราบเมื่อได้รับยาอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อตรวจสอบรายการยาที่ได้รับเพิ่มเติมว่ามีผลกับยากดภูมิต้านทานหรือไม่**

ตัวอย่างยาที่เสริมฤทธิ์และต้านฤทธิ์กับยากดภูมิต้านทาน
ไซโคลสปอริน (cyclosporine) และทาราโคลลิมีส (tacrolimus)



↑ ยาที่เสริมฤทธิ์ ↑
ยาความดัน ยาโรคหัวใจ ดิวิตาเซม (diltiazem), เวอร์ราพามิว (verapamil), แอมโลดิปีน (amlodipine), อะมิโอดาโลน (amiodarone)
ยารักษาโรคติดเชื้อ อีริโทรมัยซิน (erythromycin), คลาริโทมัยซิน (clarithromycin), คีโตโคนาโซล (ketoconazole), ฟลูโคนาโซล (fluconazole), ไอทราโคนาโซล (itraconazole)
ยาด้านซึมเศร้า ฟลูออกซีทีน (fluoxetine), ฟลูว็อกซามีน (fluvoxamine)
↓ ยาที่ต้านฤทธิ์ ↓
ยารักษาติดเชื้อ ไรแฟมพิซิน (rifampicin)
ยากันชัก ฟีโนบาบิทอล (Phenobarbital), ฟีนิลโทอิน (phenytoin), คาร์บามาซีปีน (carbamazepine)



กรณีลืมนับประทานยา

ถ้าเป็นยาที่รับประทานวันละ 2 ครั้ง เช่น **ไซโคลสปอริน (cyclosporine), ทราโคลิมัส (tacrolimus)** ถ้าผู้ป่วยนึกได้ใน 6 ชั่วโมงแรก ให้รับประทานยาทันทีที่นึกได้ แต่ถ้านานเกิน 6 ชั่วโมง ให้รอทานมื้อต่อไปโดยข้ามมื้อที่ลืมนั้นไป และ**ไม่เพิ่มขนาดยาเป็น 2 เท่าโดยเด็ดขาด**

ถ้าเป็นยาที่รับประทานวันละ 1 ครั้ง เช่น **เพรดนิโซโลน (prednisolone), ซิโลลิมีส (sirolimus)** ถ้าผู้ป่วยนึกได้ใน 12 ชั่วโมงแรก ให้รับประทานยาทันทีที่นึกได้ แต่ถ้านานเกิน 12 ชั่วโมง ให้รอทานมื้อต่อไปโดยข้ามมื้อที่ลืมนั้นไป และ**ไม่เพิ่มขนาดยาเป็น 2 เท่าโดยเด็ดขาด**

ตัวอย่าง ถ้าผู้ป่วยลืมนับประทานยาไซโคลสปอริน (รับประทานวันละ 2 ครั้ง) มื้อ 7.00 น. และนึกได้ก่อนเวลา 13.00 น. ให้รับประทานยาทันที แต่ถ้านึกได้หลัง 13.00 น. ให้รับประทานยามื้อ 19.00 น. ในปริมาณเท่าเดิมโดยไม่ต้องเพิ่มขนาดยาเป็น 2 เท่า



กรณีอาเจียนยาออกมา

ถ้ามีอาการคลื่นไส้และอาเจียนหลังกินยากดภูมิคุ้มกัน หากสามารถ**มองเห็นเม็ดยา**ได้ ควรเว้นระยะสักครู่ เมื่อรู้สึกดีขึ้นจึงรับประทานยาใหม่ แต่หาก**“ไม่แน่ใจ”** ว่าอาเจียนยาออกมาด้วยหรือไม่ **ไม่ควร** รับประทานยาซ้ำโดยเด็ดขาด

กรณีที่ต้องเดินทางไกล

- เตรียมยาติดตัวให้เพียงพอตลอดการเดินทาง
- ไม่ควร เก็บยาไว้ในรถ หรือที่ร้อนจัด หรือถูกแสงแดดโดยตรง
- เลือกอยู่ใน**สถานที่ที่สะอาด และไม่แออัด**
- เลือก**รับประทานอาหารสุกที่ปรุงเสร็จใหม่ๆ** หรือผลไม้ที่ปอกเปลือกได้
- ถ้าเดินทางไปต่างประเทศที่ต้องปรับเวลาใหม่ **ควรรับประทานยาตามเวลาในประเทศไทย** ยกเว้น กรณีที่ต้องไปพักอาศัยเป็นเวลานาน ควรปรึกษาแพทย์ก่อน
- **หลีกเลี่ยงการเดินทางบนเครื่องบิน ในช่วง 6 เดือนแรก** ของการปลูกถ่ายอวัยวะ หากไม่จำเป็น เนื่องจากช่วงเวลานี้ ได้รับยากดภูมิคุ้มกันปริมาณสูง และอยู่ในที่ที่อากาศถ่ายเทน้อย เป็นเวลานาน อาจได้รับเชื้อจากผู้โดยสารอื่นๆ ได้ง่าย





กรณีที่มีอาการผิดปกติ ทำอย่างไร

ผู้ป่วยควรศึกษาอาการที่สำคัญที่ต้องการการดูแลโดยเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาการของ **ภาวะปฏิเสธร้อยวะ** และ **ภาวะติดเชื้อ** (หัวข้อก่อนหน้านี้) หากมีอาการดังกล่าวให้รีบมาพบแพทย์ทันที

นอกจากนี้ยังมีอาการที่อาจเกิดขึ้นจากยา ไม่ได้ถือว่าเป็นสิ่งผิดปกติ แต่ควรแจ้งให้แพทย์ทราบเช่น รับประทานอาหารเก่งขึ้น มือสั่น ร้อนวูบวาบหลังรับประทานยา เหงื่อออกมาก มีขนขึ้นตามตัว คลื่นไส้ อาเจียน หน้ากลมแต่ไม่บวมตามแขนขาหรือหนังตา

วิธีรับประทานยา และข้อควรปฏิบัติ

- ❖ รับประทานยาสม่ำเสมอ ตรงเวลา
- ❖ **ห้ามหยุดยาหรือลดขนาดยา**เองโดยเด็ดขาด
- ❖ ต้องมาเจาะเลือดเพื่อตรวจวัดระดับยาในเลือดตามเวลาที่แพทย์กำหนด
- ❖ เก็บยาไว้ในแผงยา และแกะออกจากแผงเมื่อต้องการใช้เท่านั้น
- ❖ เก็บยาในที่ที่ไม่ถูกแสงแดด ความร้อน หรือความชื้น
- ❖ เก็บยาให้พ้นมือเด็ก
- ❖ ควรจำชื่อยากดภูมิต้านทานให้ได้ หรือจดบันทึกไว้
- ❖ หากแพทย์ท่านอื่นสั่งให้รับประทานยาอื่นๆ ร่วม ควรขอให้มีการตรวจสอบรายการยาว่ามีผลต่อยากดภูมิต้านทานหรือไม่ ทุกครั้ง



ยากดภูมิต้านทาน

ผู้ป่วยมักจะได้รับยา 2 ถึง 3 ชนิด ในขนาดที่สูงในช่วง 6 เดือนแรกหลังจากนั้น แพทย์จะปรับลดขนาดยาลงต่ำที่สุดเท่าที่ควบคุมการปฏิเสธอวัยวะได้ **ผู้ป่วยควรทราบชื่อยา ชนิดของยา ขนาดที่รับประทานในแต่ละครั้งและอาการข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้น** เพื่อประสิทธิภาพที่ดีในการรักษา ดังนี้



ไซโคลสปอริน (Cyclosporine)

ชื่อทางการค้า แซนดิมมูม นีโอรอล (Sandimmun Neoral®)

ข้อบ่งใช้ ยาไซโคลสปอรินออกฤทธิ์ป้องกันการปฏิเสธอวัยวะโดยการกดภูมิคุ้มกันของร่างกาย

รูปแบบ ชนิดเม็ด เป็นแคปซูลนิ่ม มี 2 ขนาดคือ 25 และ 100 มิลลิกรัม

ชนิดน้ำ 100 มิลลิกรัม/มิลลิลิตร (50 มิลลิลิตร)

ขนาดยาที่ใช้ แพทย์จะทำการตรวจวัดระดับยาในกระแสเลือด และปรับขนาดยาให้ ดังนั้นผู้ป่วยไม่ควรปรับเปลี่ยนขนาดยาเอง

เวลารับประทานยา ควรรับประทานยาให้ตรงเวลาเพื่อให้ระดับยาในกระแสเลือดคงที่ โดยผู้ป่วยจะต้องรับประทานยาทุก 12 ชั่วโมง เช่น ในช่วงเวลา 7.00 น. และ 19.00 น. เป็นต้น

อาการข้างเคียงที่พบ ความดันโลหิตสูง ไชมันในเลือดสูง มีกลิ่น ปัญหาด้านความสวยงาม เช่น ผมหดก เหงือกบวม

ข้อสังเกต เมื่อเปิดภาชนะบรรจุ จะได้กลิ่นเฉพาะของตัวยา ซึ่งไม่ได้เกิดจากความผิดปกติแต่อย่างใด



ทราโคลิมัส (Tacrolimus) ชื่อทางการค้า โปรกราฟ (Prograf®)

ข้อบ่งใช้ ยาทราโคลิมัสออกฤทธิ์ป้องกันการปฏิเสธอวัยวะ
โดยการกดภูมิคุ้มกันของร่างกาย

รูปแบบ เป็นยาชนิดแคปซูล มี 2 ขนาดคือ 1 และ 0.5 มิลลิกรัม

ขนาดยาที่ใช้ แพทย์จะทำการตรวจวัดระดับยาในกระแสเลือด และปรับขนาดยาให้ ดังนั้นผู้ป่วย
ไม่ควรปรับเปลี่ยนขนาดยาเอง

เวลารับประทานยา ควรรับประทานยาให้ตรงเวลาเพื่อให้ระดับยาในกระแสเลือดคงที่ โดยผู้ป่วย
จะต้องรับประทานยาทุก 12 ชั่วโมง เช่น ในช่วงเวลา 7.00 น. และ 19.00 น. เป็นต้น

อาการข้างเคียงที่พบ ความดันโลหิตสูง ระดับน้ำตาลในเลือดสูง ผอมร่าง มือสั่น



เพรดนิโซโลน (Prednisolone)

ข้อบ่งใช้ เพรดนิโซโลนเป็นยาในกลุ่ม สเตียรอยด์ ซึ่งมักใช้ร่วมกับไซ-
โคลสปอริน หรือ ทราโคลิมัส เพื่อป้องกันการปฏิเสธอวัยวะโดยการ
กดภูมิคุ้มกันของร่างกาย

รูปแบบ เป็นยาชนิดเม็ด เม็ดละ 5 มิลลิกรัม

ขนาดยาที่ใช้ รับประทานยาที่แพทย์สั่งอย่างเคร่งครัด ห้ามปรับขนาดยาเอง

เวลารับประทานยา ควรรับประทานเวลาเดิมทุกวัน โดยรับประทานยาใน**ตอนเช้าหลังอาหาร**

ทันที เพื่อลดอาการระคายเคืองกระเพาะอาหาร

อาการข้างเคียงที่พบ เช่น ความดันโลหิตสูง บวม น้ำ ประจำเดือนผิดปกติ กระดูกบาง กล้ามเนื้อ
อ่อนแรง น้ำหนักตัวขึ้น น้ำตาลในเลือดสูงขึ้น การเกิดแผลที่ทางเดินอาหาร อาการเหล่านี้พบได้
บ่อยขึ้นหากใช้ยาขนาดสูง เป็นเวลานาน ดังนั้นหากผู้ป่วยเริ่มมีอาการผิดปกติดังกล่าวควรปรึกษา
แพทย์ เพื่อทำการปรับขนาดยาให้เหมาะสม



ไมโคฟีโนเลท โมฟีทิล (Mycophenolate mofetil)

ชื่อทางการค้า เซลเซ็ป (Cellcept®)

ข้อบ่งใช้ ไมโคฟีโนเลท โมฟีทิล เป็นยาป้องกันการปฏิเสธอวัยวะ ใช้ร่วมกับ ไสโคลสปอริน ทราโคลิมัส และ/หรือ เพรดนิโซโลน

รูปแบบ เป็นแคปซูลขนาด 250 มิลลิกรัม และ 500 มิลลิกรัม

ขนาดยาที่ใช้ รับประทานยาตามแพทย์สั่ง

เวลารับประทานยา ควรรับประทานเวลาเดิมทุกวัน การรับประทานยาในขณะท้องว่าง ยาจะดูดซึมได้ดี แต่ในผู้ป่วยบางรายที่มีอาการระคายเคืองทางเดินอาหารมากแพทย์อาจพิจารณาให้รับประทานพร้อมมื้ออาหารได้

หลีกเลี่ยง การรับประทานยาร่วมกับนม ยาลดกรด ยาเสริมธาตุเหล็ก เพราะทำให้การดูดซึมยาเข้าสู่ร่างกายลดลง

อาการข้างเคียงที่พบ อาจทำให้เกิดภาวะซีด เม็ดเลือดขาวต่ำ แผลหายช้า นอกจากนี้พบ**อาการข้างเคียงเกี่ยวกับทางเดินอาหาร** เช่น ปวดท้อง หรือ ท้องเสีย คลื่นไส้ อาเจียน



ไมโคฟีโนลิก แอซิด (Mycophenolic acid)

ชื่อทางการค้า มายฟอร์ติก (Myfortic®)

ข้อบ่งใช้ ไมโคฟีโนลิก แอซิด เป็นยาป้องกันการปฏิเสธอวัยวะ ใช้ร่วมกับ ไสโคลสปอริน ทราโคลิมัส และ/หรือ เพรดนิโซโลน

รูปแบบ เป็นเม็ดเคลือบมีขนาด 180 และ 360 มิลลิกรัม

ขนาดยาที่ใช้ รับประทานยาตามแพทย์สั่ง

เวลารับประทานยา ควรรับประทานเวลาเดิมทุกวัน การรับประทานยาในขณะท้องว่าง ยาจะดูดซึมได้ดี แต่ในผู้ป่วยบางรายที่มีอาการระคายเคืองทางเดินอาหารมากแพทย์อาจพิจารณาให้รับประทานพร้อมมื้ออาหารได้

หลีกเลี่ยง การรับประทานยาร่วมกับนม ยาลดกรด ยาเสริมธาตุเหล็ก เพราะทำให้การดูดซึมยาเข้าสู่ร่างกายลดลง

อาการข้างเคียงที่พบ อาจทำให้เกิดภาวะซีด เม็ดเลือดขาวต่ำ แผล นอกจากนี้พบ**อาการข้างเคียงเกี่ยวกับทางเดินอาหาร** เช่น ปวดท้อง หรือ ท้องเสีย คลื่นไส้ อาเจียน



ไซโลลิมีส (Sirolimus)

ชื่อทางการค้า ราพามูน (Rapamune®)

ข้อบ่งใช้ ยาไซโลลิมีสออกฤทธิ์ป้องกันการปฏิเสธอวัยวะโดยการกดภูมิคุ้มกันของร่างกาย

รูปแบบ ยาไซโลลิมีส มี 2 รูปแบบ คือยาเม็ดเคลือบขนาด 1 มิลลิกรัม และยาน้ำ 1 มิลลิกรัม
ขนาดยาที่ใช้ แพทย์จะทำการตรวจวัดระดับยาในกระแสเลือด และปรับขนาดยาให้ผู้ป่วย
เวลารับประทานยา ควรรับประทานเวลาเดิมทุกวัน เพื่อให้ระดับยาในกระแสเลือดคงที่
หลีกเลี่ยง การรับประทานยาร่วมกับนม ยาลดกรด ยาเสริมธาตุเหล็ก เพราะทำให้การดูดซึมยาเข้าสู่ร่างกายลดลง

อาการข้างเคียงที่พบ ผื่น แผลในปาก บาดแผลหายช้า และ ไชมันในเลือดสูง



เอเวอโรลิมีส (Everolimus)

ชื่อทางการค้า เซอร์ติแคน (Certican®)

ข้อบ่งใช้ ยาเอเวอโรลิมีสออกฤทธิ์ป้องกันการปฏิเสธอวัยวะโดยการกดภูมิคุ้มกันของร่างกาย

รูปแบบ ยาเอเวอโรลิมีส เป็นยาเม็ดขนาด 0.25 มิลลิกรัม และ 0.5 มิลลิกรัม
ขนาดยาที่ใช้ แพทย์จะทำการตรวจวัดระดับยาในกระแสเลือด และปรับขนาดยาให้ผู้ป่วย
เวลารับประทานยา ควรรับประทานเวลาเดิมทุกวัน เพื่อให้ระดับยาในกระแสเลือดคงที่
อาการข้างเคียงที่พบ ผื่น แผลในปาก และ ไชมันในเลือดสูง

มีข้อมูลเรื่องอื่นๆ อีก